

בית שאן ו«יעודה של ישראל»

א
לכו לבית שאן והיזן לסיציליאליסטים
 ב"פלסטיין פולט" מהששי למרץ הופיע עה הידיעה דלקמן, שאני מוסר אותה מלה במלה:

"בית שאן, יום א' — תכנית להפוך את העיירה הקטנה והמלוכלכת הזאת לק" הלה מתוכננת (הפורר שלי, צ. ק.) ופורחת, הושמו לאל על ידי סרובם של המתישבים המקומיים, לשתף פעולה בבצוע התכנית".
 "לפנים גרו מה ששה אלפים ערבים, כיום לא נשאר מהם איש. הממשלה, הסוכנות היהודית ומועצה המייצגת את נקודות ההתיישבות שבסביבה החליטו, עם גמר המלחמה, שהדרך הטובה, המהירה והזולה ביותר לפתח את בית שאן היא לעודד מפעלים ק"א אופרטיביים ולהגביל באופן קפדני את המסיפר ואת הסוג של החנויות שיש לפתח בעיר".

"בתכני התכנית נקטו דעה, כי בית שאן לא תוכל להפיק, בעתיד הקרוב, לעיר גדולה יותר, מנסיונם הם ידעו על הקשיים שבי השתקעות באותה סביבה והם חשבו כי כמה אלפי מתישבים החיים על בסיס קואופרטיבי יוכלו להתפרנס בה בכבוד".

"בהתאם לתכנית זו קבלה על עצמה הסוכנות היהודית את התפקיד למצוא מבין העולים החדשים את המועמדים המתאימים להתיישבות כגון זו בבית שאן. העולים קבלו אינפורמציה מלאה על הקשיים בהם יתקלו ועל התכנית שבהנשמתה יצטרכו לשתף את עצמם. הם הוזהרו באופן מיוחד שלא יורשו לפתוח "קיוסקים" וסוכות "גוויז" ככל העולה על רוחם".

"כיום חיים בבית שאן כאלף וחמש איש, רובם מארצות מזרח אירופה ומיעוטם מטורי קיה, תימן ואפריקה הצפונית. במשך השנה החולפת נפתחי כמה קואופרטיבים. "המשי" ביר המרכזי" פתח את העיקריים ביניהם, הוקמה מועצה מקומית אשר עבדה בשיתוף פעולה הדוק עם המועצה המחוזית של צ"ר. ני הנקודות השונות, אך לפני כמה חדשים נפל דבר".

"אחדים מהקואופרטיבים העצמאיים נתקלו בקשיים ונסגרו. כמה מעיבדי "המשביר המרכזי" עזבו את מקום עבודתם והמועצה

המקומית הועמדה תחת לחץ המונים, שדרשו להרשות למתישבים לפתוח חנויות. סקידו ממשלה וחברי המועצה המקומית נותנים את ההסבר דלקמן לכשלון התכנית: סקיד "המשביר" עושה לו חשבון פשוט: המאקי סימום שהוא יכול להרוויח בקואופרטיב מגיע לששים ל"י לחודש; אך באם יפתח לו עסק משלו — ירוויח, לפחות, כפלים".

המועצה המקומית ותושבי העיירה מתייחסים באיבה נלויה לסוכנות, למועצה התייזות ול"המשביר המרכזי", והם רואים בהם אויבים במלחמתם לפתוח עסקים פרטיים משלהם" (ההדגשה שלי, — צ. ק.).
 "אבל הסוכנות היהודית החליטה להמשיך בבצוע תכניתה לעודד אך ורק אספקה מתוכנית. היא יחד עם יתר המושבים שבסביבה, הכריזו ברורות שבדעתם למנוע בעד הקמת מרכז ישוב חדש, שיראה בצורתו כחלקים של יפו, רמלה או עכו, אשר כל חנות שניה בהן היא חנות בגדים או מתנות, והחנויות שביניהן הם קיוסקים, ובעיירה כה קטנה — הם טוענים — סוג התפתחות כגון זה יגרם להרס כלכלי".

"בתכניות החדשות מדובר כבר על הקמי, הם, ברצון המתישבים, של קואופרטיבים אחדים, אשר יציעו שרות מומחים למושבים הקרובים, כגון נגרות, עבודות מתכת, מכינסות וכד".

"הסוכנות מצד אחד ולמתישבים החדשים מצד שני עומדים, ביניהם, בנסיון של כוח התמדה: כל צד מחכה שהשני יוכח תחלה בטעות".

עד כאן הידיעה, מכאן ואילך — המוסר השכל.

מתכני התכנית חשבו (וחושבים) כי בית שאן לא תוכל להיות עיר גדולה (מדוע? מי החליט על כך? מי יכול לדעת למפרע איזו עיר תהיה גדולה ואיזו קטנה?) וכיון ש"מי נסיונם הם ידעו על הקשיים שבהתיישבות באותה סביבה" לכן הגיעו לידי מסקנה כי "כמה אלפי מתישבים החיים על בסיס ק"א אופרטיבי יוכלו להתפרנס בה בכבוד".
 במושט אחרון זה כלול כל חוסר הישע, חוסר היומה, חוסר המרץ והכשרון שבכלי כלה המתוכננת. יתר על כן: משפט זה מביל בו גם את ההודאה של הכלכלה ה-

תוכננת באזלת ידה ובחוסר יכולתה להשתלט על קשיים. כשניתנת אפשרות לאוצרות היוזמה והמרץ הטמונים בכל פרט לפעול באופן חפשי — אין קושי שאי אפשר להתגבר עליו. יש יותר מרץ ויכולת פעולה באיש אחד שיזמתו חפשיית מאשר במאות אנשים, שיזמתם "מתוכננת". סיסמתם של מתישבי קאליפורניה הראשונים, מתישבים שהיה עליהם להלחם בחיות רעות, בשבטים של אינדיאנים ובתנאי טבע פראיים ביותר, היתה: "הקשיים נוצרו בכדי שנתגבר עליהם" — והם התגברו! אילו קאליפורניה היתה מוכינסת למפרע במיתוסים של כלכלה מתוכנית היתה נשארת מדבר עד היום הזה. נאמנו הכלכלה המתוכננת מודים, איפוא, כי דרכם היא דרך ההתנגדות הקלה יותר, כי הם אימרום גלויות שבכדי לא להתקל בקשיים שבהתיישבות, קשיים היוזעים להם מנסיונם, הם חושבים כי הדרך הטובה ביותר היא צורת החיים הקואופרטיבים. אך מי החליט כי אנשים חפשיים, נלהבים ונמרצים, נכחלים מפני קשיים כשתליאבים החי לה צמח על אדמת חול לוחט ומדבר שמי מה היה זה דיונגוף ז"ל שהכריז: "מה תהיה עיר גדולה" — הכרזה כגון זו היא טיפוסית לזומה החפשית, אשר חשבה תמיד בממדים גדולים ולא נרעה מעולם מפני קשיים גדולים. אך משוכנע אני, כי אילו אנשי הכלכלה המתוכננת היו שולטים בכיפה באותם הימים שהונחה אבן הפינה לעיר העברית החדשה, כי אז היתה תליאבים הופכת לקיבוץ של מפא"י ובמקרה הטיב ביותר היה גדולה כגודל נהלל.

הכלכלה המתוכננת קובעת למפרע יתדות בטבעו של אדם. תיכונן פירושו: יצירת מסגרת למשהו שגדלו לא ידוע עדיין, ואם המשהו הזה עולה בגדלו על המסגרת שנוצרה למפרע — מקצצים במשהו" במקום להרוס את המסגרת. טבע האדם מתקומם נגד שיטות אלה — וזהו סוד ירידתו של הסוציאליזם בכל מקום. ירידה זו היתה גם מנת חלקו של הקומוניזם אילו היו נוהגים לאורחי מדינות הדיקטטורה הקומוניסטית להביע את דעתם החפשית, אך כשהברירה היא תיכונן או מות יבחרו רוב האנשים בתיכונן, וגם יגמרו עליו את ההלל.

מתכני הכלכלה המתוכננת של בית שאן החליטו כי הם לא ירשו לשוות לעירם אח הצורה של חלקים מסויימים של יפו, רמלה או עכו, אשר כל חנות שניה בה היא קיוסק של "גוויז", והחלטה זו היא יפה מאז אילו היתה אמיתית. כבר העירותי במאמר אחר, שהשמאל יוצא מכיוו בכדי לשכנענו, שהברירה השניה לעומת הכלכלה המתוכננת הוא הקפיטליזם השרירותי, והברירה השניה ל"צנע" היא הרעבת ההמונים. עכשיו זכינו, איפוא, לברירה חדשה: קואופרטיבים או קיוסקים של גוויז. אין איש מעונין להשוות לארצנו צורה "קיוסקית" כמו שלא הכל מעונינים לשוות לה צורה קואופרטיבית, יש עוד דרך ביניים בין "קיוסקים" לקואופרטיבים, כמו שיש דרך ביניים בין "צנע" לבין הרעבת המונים או בין סיציליאליזם לבין צבירת הון בידי יחידים מונופוליסטים. יופה חפשית אין פירושה כל "כל איש הכוב בעינו יעשה". היומה החפשית איננה גורסת תיכונן, אך בודאי ובודאי שהיא גורסת כוון והזדקת. אלפי יהודים הפכו לבעלי קיוסקים ברמלה, ביפו או בעכו, מפני שלא נתנו להם הזדמנויות חפשיות יותר טובות. "הקיוסקי זם" הוא ההגבה ללא כל ברירה אחרת נגד הקואופרטיבים. יהודי יבקר להיות בעל קיוסק עצמאי מאשר סקיד בחסות של קואופרטיב. הכלכלה המתוכננת היא היא שדחמה אלפי יהודים לסוכות-החנק של קיוסקים בעכו, ביפו וברמלה, ועכשיו באים נאמני אותה הכלכלה המתוכננת וצועקים שלא ירשו שבת"שאן תהפך לרמלה שניה!

אינכם רוצים בקיוסקים שבבית שאן? יפה מאד! תתנו, איפוא, למתישבים החדשים את האפשרויות הכספיות שנתתם לאנשי הקבוצה צים שלכם ותעזבו אותם לנפשם. תיעצו להם לפתוח תעשיות זעירות עצמאיות, בתי מלאכה עצמאיים ובתי עסק עצמאיים. תעזרו להם לעמוד על רגליהם בנפרד בכדי שיוכלו לבנות עיר בישראל במאוחדת. תסבירו להם מה טוב ומה לא טוב למענם ואל תספרו להם מעשיות-הבל כי יותר טוב בשבילם אם ייהפכו לברנים קטנים במכונת הכלכלה המתוכננת שלכם. התכונה הטפוסית ביותר לזומה הפרטית היא האמביציה האישית לעי (סוף בעמוד 6)



רחוב בפריז מצוירי יעקב צוקר, מותיקי "בצלאל" פנים עם דמות